

Abol szobrot állítanának Fekete Gyulának...

Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság új¹ alkotmánnyal kezdte az 1974-es esztendő, amely nagyobb jogokat biztosított a tagköztársaságoknak és valós autonómiát Koszovó-Metohijának és a Vajdaságnak. A hat tagköztársaság és a két autonóm tartomány – önmagát is jellemezve – másképpen reagált az új alaptörvényre. Szlovénia gazdasága fejlesztésére koncentrált, és az évtized végére tovább növelte előnyét a többiekkel szemben. Horvátország alig mozdult, még nem heverte ki a horvát párt- és állami vezetők, valamint a horvát értelmiség „lefejezését”, amely az 1971-es horvát tavasz mozgalom eltiprásával érte.

A megtorlást vezető Dzsemal Bijedics kormányának arra is volt gondja, hogy Zágrábban egy Belgrád-hű garnitúra kerüljön hatalomra, s „békésen szundikáljon” a 800 éve, de 1920 óta különösen, az önálló és független országról álmodó horvátok Belgrád kebelén. A Jugoszlávia szétrobbanása utáni legismertebb két horvát politikus közül Stipe Mesic már börtönben volt, Franjo Tudjman pedig büntető eljárás alatt állt 1974-ben.

Szerbia duzzogott, bár papíron tudomásul vették Koszovó és a Vajdaság autonómiáját, de hol nyíltan, hol burkoltan elleneztek és szabotálták azt. A '90-es években ismertté vált egyik „főduzzogó” a fiatal Vojislav Kostunica volt, akit azért rúgtak ki a belgrádi egyetemről, mert oktatóként rendszeresen az új alkotmányt ócsárolta pánszerb alapról.

A legelmaradottabb, legfejletlenebb Koszovó élt talán a legintelligensebb módon megnövekedett jogaival és lehetőségeivel, ugyanis minden erőforrását az oktatás bővítésére szánta. Jelentősen fejlesztették az 1970-ben átadott Pristinai Egyetemet, az Albanológiai Intézetet, a közoktatási hálózatot, a könyvkiadást, és sorolhatnánk tovább az összes szellemi beruházást, amelyek az albán identitást erősítették. Az évtized közepére készült el Európa legmodernebb és egyik legnagyobb nemzeti könyvtára Pristinában, amely még ma is a város meghatározó szimbolikus épületegyüttese. A balkáni legenda szerint a grandiózus épületet a finnek terveztették meg amerikai építészekkel, de még a tervezést is alig tudták kifizetni, a megépítés már szóba sem jöhetett a „szegény” Finnországban. Ekkor lépett a képbe a „balkáni Napóleon” (Márai Sándor nevezte így Titót), s a „gazdag” Jugoszlávia átvette a terveket, és meg is építtette a Gellért-hegy méretű épületet.² Az évtized második felére már olyan mozgásba jött a jugoszláviai albánok létkérdéseivel foglalkozó három meghatározó intézmény (egyetem, könyvtár, albanológiai intézet), hogy közös konferenciát rendeztek „Család, családtervezés, életmodell, életvitel” címmel. Az Újvidéki Hungarológiai Intézetet annak igazgató

professzora, dr. Szeli István képviselte, akivel különösen kedvesen bántak a vendéglátók (egy ideig). A konferencia – ahogy ezt e sorok írójának Szeli tanár úr elmesélte – azonban megnyitása után pár órával szabályosan „kettészakadt”, ugyanis a vendéglátók látványosan két táborra szakadva egymásnak estek. A fiatalabb, önmagát reformgenerációnak nevező szárny (tanársegédek, kutatók, egyetemisták) 6–8 gyermekben határozta meg az ideális koszovói albán családmódot, míg az idősebbek (professzorok, akadémikusok, írók) ragaszkodtak a 10–12 fős, ún. hagyományos családi gyermeklétszámhoz. A meghívott, akkor már az öngazgatási „konzumszocializmus” minden tárgyiasult elemét (tengerparti nyaralók, nyugati gépkocsik, technikai csodák, turizmus stb.) élvező szlovén, horvát és más küldöttek nemhogy fölszólalni nem tudtak, hanem levegőt is alig kaptak. De arra hamar rájöttek, hogy itt semmire sem mennének olyan lózungokkal, mint megváltozott életforma, emancipáció, szexuális szabadság, életszínvonal, életminőség, GDP, hiteltartozás, konvertibilis dinár, és sorolhatnánk tovább.

Az köztudomású, hogy Kasztrióta György (Szkander bég) óta az albánság (a koszovói és a nem koszovói is) szimpatizál a magyarsággal. A koszovói albánok árgus szemmel figyelték hetven évig, hogy mi történik a vajdasági magyarokkal, s ebből a szimpátiából és érdeklődésből jutott bőven dr. prof. Szeli Istvánnak is addig, amíg el nem szőta magát, míg „be nem vallotta”, hogy csak két gyermeke van. Ekkor az albánok lemerevedtek, sajnálkozva tekintettek az újvidéki vendégre.

Csak elképzelni tudom, hogy milyen jól érezte volna magát Fekete Gyula egy ilyen konferencián, ahol az ő szívéből beszéltek egy trianoni tákolmányország délkeleti csücskében olyan emberek, akik nem szláv etnikumokhoz tartoztak. Talán föl is szólalt volna. Elmondhatta volna, hogy miért hagyta oda sikeres szépírói pályáját, s lett hazája népben-nemzetben gondolkodó élő lelkiismerete. Ott, Pristinában megértették és támogatták volna, míg hazájában (a mai napig is!) egyes körök futóbolondnak, mániákusnak, rögeszmés huhogónak tartják azt az embert, aki létkérdésünk alfájával és ómegájával, a nemzet önreprodukciós képességével foglalkozott.

Ezt az írást ezen a ponton akár be is fejezhetnénk, de ne tegyük! Fekete Gyula előtti főhajtásból fussunk végig a vajdasági magyarság és a koszovói albánság sorsának és lélekszámának alakulásán egy nem egészen százéves (1920–2010) időmetszetben.

A magyar történések egyik kedvenc hivatkozási alapja a statisztikák állítólagos pontatlansága, ami nem igaz. Az 1921. évi délszláv statisztika főre lebontva adja meg az adatokat. Az SHS királyság összlakossága 11 984 911 fő volt, ebből 467 658 magyar és 439 657 albán.³ Már az „induló létszám” is megdöbbenő, ugyanis közel 30 000 fővel magasabb a magyarok száma, mint az albánoké, akiknek első állama 1913-ban (Londoni Konferencia) jött létre, és ebből az albánság közel 60 százaléka (!) kimaradt, mivel Koszovo-Metohiját a jó étvágyú Szerbiához csatolták, ahol azonnal elkezdődik üldözésük. A húszas években pedig már szinte egyformán üldözi Belgrád a vajdasági magyarságot és a koszovói albánokat, ezrével űzve el őket szülőföldjükről (állampolgári eskü, névelemzés, államosítás, földki-

sajátítás, széttelepítés, iskolák megszüntetése stb.). Ezt az időszakot nyugodtan nevezhetjük az első szerb terrorhullámnak, amely alapvetően az új országhoz nem szláv gyökerű népessége ellen irányul. Ezen a tendencián semmit nem változtat a királyi diktatúra (1929) bevezetése sem, amely szentesíti a jugoszláviai albánság és magyarság teljes politikai és csaknem teljes gazdasági jogfosztottságát, páriálását, de az alapvetően paraszti életformát nem tudja megsemmisíteni, így a bőséges gyermekáldást sem.

A tetteket hamarosan az ideológia is követte a memorandumok hazájában (Szerbia). 1937. március 7-én jelenik meg Vasza Csubrilovity⁴ hírheft az *Albánok kiűzése* (Isterivanja Albanaca) címet viselő memorandumja, amely a jugoszláviai albánság tömb-szerű kiűzésének a programja. Csubrilovity figyelme nem kerüli el a délvidéki magyarságot sem: a magyarlakta területek elszlávosításának fölgyorsítását tartja kívánatosnak, ami már a húszas évektől ún. rátelepítéssel (dobrovoljácok) és új községek létrehozásával (Lovtyenac, Mali Beograd, Zsednik stb.) folyamatosan tart.

A második világháború alatt a történelmi délvidék jelentős része három és fél évre visszatér az anyaországhoz, de pl. a Bánát (magyarul Bánság) nem. Az kevésbé ismert tény, hogy olasz protektorátusként egy fedél alá kerültek az albániai, koszovói, makedóniai, montenegrói és görögországi albánok is a történelem folyamán először. A röpké nemzeti együvé tartozást mindkét etnikum esetében partizán terrormegtorlás követi. A jugoszláviai magyar népiártás ártatlan áldozatait tíz- és negyvenezer fő közé teszi a fél évszázadig hallgató és halogató „történelemszakma”.

1948-ban Enver Hodzsa albán kommunista diktátor fölrúgja a már kvázi működő albán–jugoszláv (szerb) államszövetséget, Sztálin, majd Mao hívévé szegődve hagyja magára a koszovói albánságot. Tettestársa, Rákosi Mátyás pedig a Tájékoztató Iroda zászlóvivőjeként taszítja a jugoszláviai magyarságot Alekszandar Rankovics⁵ UTBA/Belügy/Elhárítás-főnök ölelő karjaiba. Rankovics sokadik terrorhullámára 1968-ban már fegyveres fölkeléssel válaszol a koszovói albánság, amelyet Tito páncélos egységek bevetésével folyt vérbe.

Időben így érkezünk el az 1974-es új jugoszláv alkotmányhoz úgy, hogy ekkorra már Koszovó lakosságának 80 százaléka albán, mivel lélekszámuk 1950 és 1980 között megkétszereződött, a népszaporulat 3 ezrelékes (!), ami Európában egyedülálló.

Fekete Gyula ekkor már évtizede vívja harcát a kádári Magyarország hatalmaságaival, akik a gulyás-, Trabant-, Erdért-faház-szocializmus mellé „desszertként” bevezették a gyermekgondozási segélyt, amely csak lassítani tudta a népességszökkenést hazánkban. A vajdasági magyarság létszáma még lakkozva is stagnál, míg az akkor még Jugoszláviához tartozó szlovéniai és horvátországi magyarok lélekszáma drámaian csökken. Ennek egyik oka az Európát elborító jugoszláviai vendégmunkásrendszer, amely számarányát messze meghaladóan érinti a magyarságot Lendvától Eszéken át Újvidékig. Szeli professzor 1980-ban még félmilliónyi jugoszláviai magyarról beszél híres, az újvidéki *Magyar Szónak* adott interjújában, ami már „kegyes” túlzásnak tűnik akkor is, ha a vajdaságiakhoz hozzáadjuk az akkor még mintegy tízezer fős szlovéniai és közel harmincezer főnyi horvátországi magyarokat is.

Tito halála (1980) után pár évvel, 1986. szeptember 26-án újabb Memorandum jelenik meg Belgrádban, amely még Milosevics 1987-es megjelenése előtt gyalázza az albánokat, s szabályosan uszítja a szerbséget ellenük. 1990-re Koszovó lakosságának már 90 százaléka albán, s lélekszámuk megközelíti a kétmillió főt. Az évtized végére az autonómiák Milosevics áldozataivá válnak, a már hetven éve kiélt és kiszipolyozott Vajdaságot Belgrád beszippantja, még saját ún. autonomista szerbjeivel is leszámol. A vajdasági magyarság érezvén a háború előszelét folyamatosan hagyja el szülőföldjét, és költözik át Magyarországra úgy, hogy a végső cél Kanada, Ausztrália, az USA (mivel már távolabbra nem lehet menni!). Ez a folyamat az elkövetkező években fölgyorsul, az ezredfordulóig állandósul belső struktúráváltással kísérve. Az otthon maradók délről (például Újvidék) fölköltöznek Észak-Bácskába, a magyar határ közvetlen közelébe.

Az 1991 nyarán kirobbanó délszláv háború (helyesen szerb katonai agresszió) első komoly áldozatai a horvátországi magyarok. A drávaszögi magyarság lélekszáma a hétéves (1991–1998) véres szerb katonai megszállás alatt 26 százalékkal csökken: 1991-ben 22 355 fő, 2001-ben 16 595 fő.⁶

1990-től a koszovói albánság életének legborzalmasabb évtizedét éli át, amely az 1999-es frontális, nyílt katonai-belügyi attackban éri el csúcspontját. A megszállók teljes albán falvakat irtanak ki, városokat gyűjtanak föl (például Pec), több ezer embert mészárolnak le válogatás nélkül, 800 000 albánt üldöznek el lakóhelyéről, mire a NATO (inkább az USA, NATO-embléma alatt) beavatkozik, s porrig bombázza az agresszor Szerbia stratégiai létesítményeit. Koszovó ENSZ (UMNIK) közigazgatás alá kerül, s ezzel az immár 94–96 százalékból albánok lakta terület gyarmati státusa megszűnik.

2008. február 17-én kikiáltják a független Koszovói Köztársaságot, melynek határai mentén Albániában 3,6 millió, Macedóniában 600 000, Dél-Szerbiában 100 000 és Montenegróban is 100 000 albán él. Ha a Nyugat-Európában élő és dolgozó mintegy félmilliónyira becsült albánt is figyelembe vesszük, láthatjuk, hogy az albánság lélekszáma megközelíti a 7,5–8 millió főt, amely ilyen népszaporulat mellett 12–15 éven belül 12–13 millióra nőhet, és a térségben meghaladhatja a szerbekét és a görögökét is elsősorban az albán fiatalok igen nagy száma miatt.

Az elöregedő, zsugorodó, lélekben alapvetően megtört, magyar „pártocskáktól” és szerb pártoktól szétszaggatott vajdasági magyarság lélekszáma jóval 300 000 fő alá esett, gyengülő autonómiatörekvéseit a luciferi belgrádi politika szemfényvesztő Nemzeti Tanáccsal szereli le, s ezt a maszlagot fényes nemzeti tolarenciaprogramként adja el az Európai Uniónak ugyanúgy, mint a megroggyant, hitehagyott lakosságát szintén reprodukálni nem tudó Magyarországnak.

A koszovói albánok azért élhettek önrendelkezési jogukkal – túl a politikai helyzeten –, mert tudták azt, hogy mi a család, ki a családfő, ki az édesanya, kik a nagyszülők, mi az anyanyelv és mi az anyaföld. A koszovói albánok nem tudják, hogy ki Fekete Gyula, mert nekik sok-sok Fekete Gyulájuk volt és van, így nem tudnak mindegyiknek szobrot állítani. Ha egy lett volna, mint nekünk, annak há-

romszoros életnagyságút állítanának ötméteres talapzatra, neve alá pedig azt írják, hogy a nemzet lelkiismerete.

E sorok szerzője szimbolikusan ezzel a rövid írással veszi le kalapját és hajt fejét Fekete Gyula író emléke előtt, ahogy tette ezt a valóságban 2010. február 9-én délután három órakor a Farkasréti temetőben úgy, hogy azok a milliók, akikért Fekete Gyula küzdött, tudomást sem vettek róla, s fogalmuk sem volt arról, kit temetett el az a kis közösség, amely azonos létszámban utoljára Püski Sándor temetésén volt így együtt, kérdő tekintettel az arcokon, ki lesz a következő?

J E G Y Z E T E K

- 1 Még a szakirodalomban is igen gyakran szerepel: 1974-es alkotmánymódosítás vagy kiegészítés-meghatározás, tévesen.
- 2 Történt ilyen eset a magyar szocialista parvenüség jegyében is. Czinege Lajos volt honvédelmi minisztert elkápráztatta a 400 000 fős (!) Jugoszláv Néphadsereg számára épített grandiózus belgrádi katonai kórház, s ennek az objektumnak az ajándékba kapott tervdokumentációja képezte az „új”, közel három évtizedig épített, többször áttervezett (helikopter leszálló elhagyása stb.) budapesti katonai kórház pár éve átadott épületegyüttesének az alapját.
- 3 Csuka János: *A délvidéki magyarság története (1918–1941)*. Budapest, 1995, Püski, 31.
- 4 Vasza Csubrilovity (1897–1990) boszniai származású szerb politikus, történész, akadémikus. Részt vesz a Ferenc Ferdinánd trónörökös elleni sarajevói terrormerényletben. Mivel fiatal korú volt, a bíróság nem ítélte halálra, 16 év börtönbüntetést kapott. 1918-ban Belgrádba költözött, ott doktorált 1929-ben. 1942-ben internálták. 1945 után földművelés-, majd erdészeti miniszter. Harminc évig bölcsészkarai dékán, közben 1970-ben megalapította a Belgrádi Balkanológiai Intézetet. Számos jugoszláv kitüntetés birtokosa.
- 5 Alakszandar Rankovics (1909–1983) szerb–jugoszláv politikus. Eredeti foglalkozása szabó (hasonlóan Péter Gáborhoz). Tito egyik legfőbb bizalmasa, személyi kultuszának kiöltője és kivitelezője. 1946–1964-ig belügyminiszter, az UDBA (jugó ÁVH) vezetője, szélsőségesen magyar- és albánellenes vezető. 1966-ban mint Jugoszlávia alelnökét (!) Tito közvetlen utasítására „az állambiztonság túlszervezéséért” (még Titót is lehallgattatta) minden párt- és állami tisztségétől megfosztották. 1966-tól haláláig Dubrovnikban (gyakorlatilag házi őrizetben) élt.
- 6 Lábadi Károly: *Szétszóratásban. A drávaszögi magyarság sorsüldözöttsége a háborúban, 1991–1998*. 2004, TILMP Kiadó.